

І Міжнародна наукова конференція «ВОЄННІ КОНФЛІКТИ ТА ТЕХНОГЕННІ КАТАСТРОФИ:
історичні та психологічні наслідки» (до 35 роковин аварії на Чорнобильській АЕС)

неукраїнську ідентичність населення Сходу України, і відповідно, закономірність постановня квазіреспублік ДНР та ЛНР. Метою історичних маніпуляцій є легітимація сепаратизму на Донбасі, відрив від України та інтеграція з Росією.

Література

1. Антифашистская борьба в Новороссии - 20 Мая 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://antifashist.org/news/antifashistskaja_borba_v_novorossii/2015-05-20-3078
2. Символика Донецкой народной республики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.opendemocracy.net/odrussia/%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D0%BC-%D1%8D%D0%B4%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B4%D1%81/simvolika-donetskoj-naradnoi-respubliki>
3. Донбасс - становление Евразийского Союза [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://komitet.net.ua/article/95401/>
4. Олег Неменский. Ориентация на Россию в общественно-политической жизни Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.perspektivy.info/history/orijentacija_na_rossiju_v_obshhestvenno-politicheskoj_zhizni_ukrainy_2014-04-24.htm
5. Андрей Марчуков. «Новороссийская идентичность» — необходимость или опасные игры разума? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://regnum.ru/news/1869067.html>

УДК 32.09.351

Онисько А.¹, канд. військ. н., доц.; Савіна І.², ст. лейтенант, канд. пед. н.

¹Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна

²Військова академія (м. Одеса), м. Одеса, Україна

ВПЛИВ ЗМІ В ПРОЦЕСІ ВЕДЕННЯ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Onysko A., Ph.D., Assoc. Prof.; Savina I., Senior Lieutenant, Ph.D.

MEDIA INFLUENCE IN HYBRID WAR PROCESS IN EASTERN UKRAINE

Дослідниками було визначено, що термін «гібридна війна» вперше прозвучав на саміті НАТО у вересні 2013 р. у Великій Британії. На думку Л. Волкотруб, гібридна війна поклала «початок кардинально функціонально оновленої сфери оборони, нової якості збройних сил та їх основних 191 функцій, оскільки з'явилася нова форма агресії. Вона поєднує інформаційно-торговельно-енергетичну війну; традиційну воєнну агресію та окупацію; залучення територіально-кримінальної діяльності; розширення функції диверсійно-підривної та партизансько-громадянської складової» [6].

Гібридну війну називають «типом воєнного конфлікту, який все частіше буде застосовуватися у ХХІ столітті» [5].

На думку С. Ховрич, зазначаючи, що російсько-українська війна є важливою складовою серії конфліктів на пострадянському просторі, наводить такі головні передумови: законсервовані конфлікти, зокрема вірмено-азербайджанський конфлікт за участю РФ; українсько-російські торгово-економічні війни; активне втручання РФ у внутрішні справи України [9].

На думку науковців [5], головним аспектом гібридної війни є поєднання трьох видів насилля — терористичного, кримінального і військового. Їх застосовують для досягнення політичних цілей, якими найчастіше є бажання зруйнувати легітимність, довіру і авторитет представників влади. Вирішальну роль для успіху гібридної стратегії відіграють не військові, а гуманітарні, економічні, політичні та інформаційні фактори.

Відтак серед українських дослідників М. Требін [5], визначив гібридну війну як комбінацію з партизанської і громадянської війни, заколоту і тероризму, головними дійовими особами яких є нерегулярні військові формування, бойовики, кримінальні банди, міжнародні терористичні мережі, спецслужби іноземних держав, приватні військові компанії, військові контингенти міжнародних організацій [8]. Він зазначає, що впродовж усієї гібридної війни важливе значення надається інформаційній боротьбі, де основними дієвими суб'єктами є ЗМІ та Інтернет; інформаційна боротьба, яка здійснюється протягом усієї гібридної війни, спрямована на руйнування духовного світу націй і народів, проти яких вона ведеться; до елементів інформаційної війни належать: добування розвідувальної інформації, дезінформування, психологічні операції, напади на інформаційну структуру, зараження комп'ютерними вірусами обчислювальних мереж супротивника, а також відповідні заходи протидії для захисту власних інформаційних ресурсів [8].

У 2017 р. вийшла друком наукова монографія «Гібридна війна: in verbo et in praxi», підготовлена науковцями-викладачами кафедри філософії Донецького національного університету імені Василя Стуса, іншими вченими України і Польщі. Праця присвячена методологічним проблемам та маніпулятивним механізмам ведення гібридної війни. Серед українських й польських дослідників, зокрема О. Базалук, Р. Додонов, Г. Ковальський, В. Мандрагеля, К. Новікова, Л. Роман, Р. Халіков, О. Штоквиш та ін. Монографія скла дається із трьох частин. В першій частині розкривається змістове навантаження концепту «гібридна війна» в контексті еволюції теорії війни. В ній чітко описано, що комбінація військових та невійськових методів із залученням протестного потенціалу населення становить суть війн нового покоління. У другій частині висвітлено інформаційно-маніпулятивний інструментарій ведення гібридних війн; у третій – автори описують особливості гібридних війн початку ХХІ ст. [17].

Вважається, що пропаганда є одним із найбільш поширених методів інформаційної війни [18], що звертається до почуттів масової аудиторії, «повторює однотипні установки постійно і багаторазово» [19]. До основних прийомів пропаганди відносять «формування у масовій свідомості образу жертви з фігуранта, що насправді є злочинцем, перекладання відповідальності та приписування власних злочинів супернику, ігнорування фактів та таврування всіх, хто не згоден з пропагандою» [11].

Науковці однак стверджують, що у сучасному світі ключовим елементом і чинником інформаційних воєн є ЗМІ і нові медіа. Зауважують, що «технології інформаційних війн засновані на маніпулятивному управлінні свідомістю і підсвідомістю громадян за допомогою правдивої або помилкової інформації» [2]. Мас-медіа, як стверджують дослідники, «вийшли за межі суто допоміжної ролі, ставши потужним самостійним чинником, що впливає на історичні долі народів» [1], адже пропонують суспільству не тільки інформацію та продукцію, а й ідеї і навіть світогляд [4].

Досліджуючи інформаційну війну, науковці стверджують, що вона характеризується надмірністю одних новин та ігноруванням інших (відповідно до ідеологічних уподобань). Аналізують, що новинна стрічка містить як реальні новини, так і фейк-новини. Фейк-новини можуть підтримуватися або замінюватися фейк-відео, фейк-фотографіями, правдивість яких не можна ні довести, ні спростувати. Вигідні аргументи спираються на відповідне мовне вживання, підтримуються формами руху камери, повторами кадрів тощо. Пов'язана зі свободою слова формула «журналісти без кордонів» в умовах жорсткої інформаційної війни модифікується у варіант «журналісти без етичних обмежень і норм» [9].

Найбільш повно природу російсько-української гібридної війни з'ясовано у монографії І. Рущенка «Російсько-українська гібридна війна: погляд соціолога» [7]. Автор розглядає гібридну війну як соціальний проєкт, аналізує структуру російсько-української гібридної війни, зосереджує увагу на підливних соціальних технологіях. Він, зокрема, зауважує, що «гібридна війна є не просто новим шаблем у розвитку військового мистецтва та використання сучасних технологій для руйнування і панування; вона відбувається у принципово новому цивілізаційному, культурному, соціальному середовищах» [7].

На підставі викладеного можемо підсумувати, що дослідники з різних галузей акцентують на тому, що гібридна війна – це війна без правил, яка вирізняється агресією, використанням сучасних технологій та сучасних методів мобілізації, вона спрямована на руйнування духовного світу націй і народів, проти яких ведеться. Серед трьох її складових (інформаційна, психологічна, ідеологічна) найважливішою є інформаційна складова, головні суб'єкти якої – ЗМІ та Інтернет. З огляду на важливість інформаційної складової гібридну війну називають ще інформаційною війною або, зважаючи на великий вплив інформації на людей, інформаційно-психологічною війною. Особливо актуальним є дослідження російсько-української гібридної війни, що спрямована на по ступе руйнування соціальної структури суспільства, матеріально-технічної інфраструктури Української держави.

Література

1. Дементьева К. В. Информационная война и социальная ответственность журналистов // Журналистский ежегодник. 2014. URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/informatsionnaya-voyna-i-sotsialnaya-otvetstvennost-zhurnalistov>
2. Кинаш Ю. С. Роль СМИ и «новых медиа» в современных политических конфликтах // Вестник Московского государственного областного университета. 2017. № 4. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rol-smi-i-novyh-media-v-sovremennyh-politicheskikh-konfliktah>.
3. Корабльова В. Медіаконструювання соціальної реальності: ідеологічний ракурс // Гуманістичний часопис. 2012. № 4. URL: <https://khai.edu>.
4. Кравченко В. Ю. Теорія «гібридної війни»: український вимір // Вісник Дніпропетровського університету. Сер. Політологія. 2015. № 2. URL: <http://repo.dma.dp.ua>.
10. Попович К. В. Гібридна війна як сучасний спосіб ведення війни: історичний та сучасний виміри // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Історія. 2016. Вип. 2 (35). URL: <http://dspace.uzhnu.edu.ua>.
11. Почепцов Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні техно логії ХХІ століття. Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2017. 260 с.
12. Пулим О. В. Антиправова, антигуманна сутність гібридної війни Росії проти України та її соціальні наслідки // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Сер. Юридична. 2016. Вип. 2. URL: <http://journal.lvduvs.edu.ua>.
16. Требін М. П. Феномен «гібридної» війни // Гілея: наук. вісн. 2014. Вип. 87. С. 366—371. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua>.
17. Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Маріуполь, 9 черв. 2017 р.). Маріуполь: ДонДУУ, 2017. 311 с. URL: <https://www.google.com.ua>.
18. Феськов І. В. Основні методи ведення гібридної війни в сучасному інформаційному суспільстві // Актуальні проблеми політики. 2016. Вип. 58. С. 66—76. URL: <http://dspace.onua.edu.ua>.

19. Фісенко Т. Прояви гібридної агресії на масовокомунікаційному рівні // Вісник Книжкової палати. 2016. № 11. URL: <https://www.irbis-nbuv.gov.ua>.

УДК 316. 48 (075)

Сівчук П., ст.викладач

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ГІБРИДНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

Sivchuk P., Senior Lecturer

HYBRID CONFLICTS PROPERTIES AND THEIR CHARACTERISTICS

Конфлікти існували завжди і супроводжують існування людства на протязі всієї його історії. Практично всі найважливіші досягнення людства завжди в першу чергу спрямовувалися на вдосконалення засобів ведення війни, але ні на крок не наблизили його до безконфліктного суспільства. Військово-політичні стратегії ведення війни в сучасних умовах включають в себе широкий спектр інноваційних методів і засобів не конвенційного чи лінійного, а гібридного характеру.

Серед вітчизняних та зарубіжних аналітиків і науковців широко обговорюється проблема гібридних війн. Це поняття є достатньо неоднозначним і дискусійним, але широко використовується при аналізі конфлікту на Сході України і подій навколо АР Крим. Термін «гібридна війна» також дуже політизований, що затрудняє в повній мірі розкрити його теоретичний потенціал.

Серед зарубіжних фахівців дискусії в основному ведуться навколо правомірності використання цього терміну взагалі, оскільки уже існують ряд понять, які описують ті зміни, які відбулися у способах ведення війни в епоху інформаційного суспільства (асиметрична війна, «нелінійна» війна, неконвенційна війна тощо). Для вітчизняних аналітиків термін «гібридна» війна виявився досить зручним для пояснення тих невдач, прорахунків і помилок, які були допущені владою в контексті зовнішніх викликів. При аналізі часто допускається нечіткість термінологічного трактування понять конфлікт, війна, агресія, методи війни, що призводить до певної нечіткості і плутанини.

Елементи гібридності існували і існують практично завжди і використовуються в усіх суспільних конфліктах. Якщо раніше елементами гібридності виступали шпionаж, підкуп, диверсії, теракти, дипломатія, фінансування політичних партій, економічний тиск, то в сучасних варіантах їх прояву є поєднання лінійних і нелінійних, конвенційних, асиметричних, регулярних і стихійних елементів з широким використанням технологій інформаційного, віртуального характеру.

Боротьба у кіберпросторі значно ускладнює сферу протистояння, Кібератаки, диверсії, фейки стають нормою політичної боротьби. Сьогодні не обов'язково є необхідність використовувати руйнівну силу конвенційної зброї, щоб зруйнувати критичну інфраструктуру супротивника, достатньо здійснити кібернетичну диверсію, чим успішно наприклад користуються США і Ізраїль.

Гібридні технології – особлива форма протистояння і агресії. Чітко сформульована гібридна стратегія затрудняє адекватно сприймати ситуацію як органами управління держави так і широкими верствами населення.

Прикладом такої ситуації є події навколо АРК. Звичайно, якщо одна держава втрачає частину своєї території під впливом «комплексних» заходів іншої держави - це є агресія, незалежно від того чи були жертви чи ні, чи відбулося це шляхом «референдуму» чи силового тиску. Сьогодні можна багато розмірковувати про геополітику, волю народу, «історичну» справедливість, єдиний культурний простір, але